

attending outpatient clinics upon resettlement to Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*. 2012 Aug; 53(4):316–32. doi: 10.1111/j.1467-9450.2012.00954.x. Epub 2012 May 21.

2. Brea Larios D., Sandal G. M., Guribye E. et al. Explanatory models of post-traumatic stress disorder (PTSD) and depression among Afghan refugees in Norway. *BMC Psychology*. 10. 5 (2022).

ГОРБАНЬ Р. І., аспірант,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна

ТЕХНОФОБИЯ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПОГЛЯД АЙЗЕКА АЗІМОВА

Технофобія як соціальне явище вперше набуло великого поширення під час промислової революції. Із того часу вона набирає обертів паралельно з науково-технічними досягненнями людства: від появи перших текстильних машин до комп'ютерів і штучного інтелекту (ШІ). Саме останній є найпоширенішою темою в сучасних дискусіях.

У цьому контексті доцільно звернутися до творчості Айзека Азімова – одного з перших авторів, хто системно осмислював у своїх науково-фантастичних творах проблематику ШІ ще задовго до того, як це стало темою суспільних обговорень.

Так, у його творах тема технофобії зображена на прикладі антимашиного руху, який є реакцією на розвиток ШІ. Цей антимашиний рух можна певною мірою порівняти з історичним рухом луддитів. Так, подібність полягає у зміні соціально-економічних умов для певного прошарку населення, а саме знецінення робочої сили або втрата робочого місця через використання більш ефективних і економічно вигідних машин. Як наслідок, людьми рухало відчуття несправедливості, і вони виступали за заборону використання роботів, посиляючись на недобросовісну конкуренцію на ринку праці [1, с. 34].

Разом із тим саме в цьому полягає і головна відмінність між рухом луддитів і вигаданим рухом «Суспільство для людей». Основним рушієм луддитів було бажання відновити для себе справедливі умови праці: вони боролися з низькою оплатою праці та прагнули солідарності між

робітниками. Для луддитів, які стали відомими через псування або знищення верстатів, «ці напади на машини не означали жодної необхідної ворожості до машин як таких; машини були лише зручно відкритою мішенню, проти якої можна було здійснити атаку [3]». Для луддитів атака на машини була радше інструментом соціального протесту, ніж справжньою ворожістю до самих механізмів. Натомість в Азімова присутній якісно новий вимір — страх *переваги* машин над людиною. Луддити не вважали верстат розумнішим чи ціннішим за себе, він був лише причиною їхньої економічної біди, видимою мішенню, через яку можна було вдарити по несправедливому соціальному порядку. Їхній спротив був економічним і соціальним, а не екзистенційним. Людина залишалася центральною мірою всього, а машина була лише зовнішнім знаряддям. В Азімова ж машини — це не просто інструменти, а машини, наділені ІІІ, які уособлюють потенційну перевагу над людиною: «Чого ми боїмося в роботах? Якщо ви хочете моє припущення, це відчуття меншовартості!» [1, с. 243, 244]. Тут виникає вже не лише страх втратити роботу, а й страх виявитися другорядним, непотрібним, менш ефективним у власному суспільстві.

Разом із тим Азімов не залишає цей страх без відповіді. Так, його герої наголошують, що подібне ставлення до роботів є радше упередженням, ніж раціональною позицією. Адже відкидання машин виглядає так само абсурдно, якби людство свого часу відкинуло математику чи письмо [2, с. 218]. Автор підкреслює, що суспільні реакційні сили завжди існували й завжди шукали «винного» у технологічних зрушеннях. Цей аргумент Азімова описує явище консерватизму: ідеться не про об'єктивну небезпеку машин, а людську схильність до захисту звичного і страх перед новим. Отже, «Суспільство для людей» зображено як приклад консервативного типу мислення, яке завжди намагається зберегти поточний хід справ.

Крім того, автор наводить інший контраргумент щодо відчуття меншовартості: машини не здатні перевершити людину саме в тих сферах, які її визначають. Автор наголошує на неможливості для роботів досягнути такі царини, як красу, етику, любов, релігію, себто ті нематеріальні і нераціональні виміри, які не можна звести до алгоритмів. Роботи можуть бути функціонально досконалими, навіть «схожими на богів» ззовні, але вони залишаються лише витонченими механізмами. Людина ж, навпаки, визначена тим, хто живе на межі непізнаного, прагне зрозуміти «те, що не можна зрозуміти» [1, с. 243-245].

Отже, Азімов пропонує своєрідний баланс: страх перед машинами має реальні підстави, бо вони здатні перевершити людину за такими критеріями, як продуктивність, точність, ефективність тощо. Але цей страх є виявом людської обмеженості, бо машини залишаються лише інструментами, позбавленими людського виміру. І саме тут виникає іронія: ті, хто боїться машин, наділяє їх людськими якостями — свідомістю, свободою дій, здатністю конкурувати з людиною як рівний із рівним.

Отже, на відміну від луддитів, які боролися з реальною економічною загрозою, в Азімова критики машин виглядають як ті, хто намагається чинити спротив самому поступові людства і бореться з фантомом: з уявною перевагою машин, яка існує радше в людській уяві, ніж у реальності.

Список використаних джерел

1. Asimov I. The Caves of Steel. New York: Barnes & Noble, 2003. 315 p.
2. Asimov I. I. Robot. New York: Bantam Books, 2004. 224 p.
3. Thomis M. The Luddites: Machine Breaking in Regency England. New York: Shocken, 1970. 196 p.

ГРИНЬКО В. М., ст. викладач,

МУРИГІН М. А., ст. викладач,

*Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ТА ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Вступ. Ментальне здоров'я студентської молоді є одним із основних чинників ефективного навчання, соціальної адаптації та особистісного розвитку. У сучасних умовах війни, соціально-економічних викликів і зростаючих стресових навантажень питання збереження та зміцнення психоемоційної стійкості набуває особливої актуальності. Заняття з фізичного виховання в закладах вищої освіти (ЗВО) є не лише засобом формування фізичної культури, а і важливим інструментом підтримки ментального здоров'я здобувачів [1].

Розвиток цього напрямку тісно пов'язаний із реалізацією Цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема: